

Недошовенко Тамара Федорівна,
*старший викладач кафедри живопису
Київського держаного інституту
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука*

РЕАЛІЗМ ЯК ОСНОВА ОБРАЗОТВОРЧОСТІ

Мета дослідження – проаналізувати твори з історії світового мистецтва щодо реалістичного методу їх творення, дослідити події, які впливали на світобачення митців і процес образотворення, а погляди художників щодо місця реалізму в мистецтва на прикладі теоретичних праць представників естетичної думки. **Методологія роботи** ґрунтується на застосуванні таких наукових методів, як аналітичний, структурний для вивчення поняття реалізму в образотворенні; історико-хронологічний в означенні історичних періодів зародження та розвитку реалістичного методу та теоретико-мистецтвознавчий підхід в дослідженні наукових праць, де висвітлені основні погляди щодо реалізму в образотворчому мистецтві. **Наукова новизна** полягає в комплексному осмисленні засад реалізму як методу в образотворенні та образотворчому мистецтві. **Висновки.** Проведений аналіз дає змогу констатувати: історія світового мистецтва дає нам численні приклади того, що найбільшої досконалості досягали лише ті майстри, школи, напрямки, які творчо увібрали все краще, створене людством в попередні епохи. Для сучасної художньої освіти, яка базується на реалістичних засадах, важливе вивчення спадку національної української школи живопису і національних шкіл світу. Особливо важливо те, що таким чином студенти долучаються до всього цінного в галузі художньої майстерності, які були накопичені в епохи найвищого підйому світового мистецтва.

Ключові слова: реалізм, натуралізм, правда, фальш, умовність, художній образ, картина, творчий метод, історичні передумови творення, реалізм в сучасному мистецтві.

Недошовенко Тамара Федорівна, *старший преподаватель кафедры живописи
Киевского государственного института декоративно-прикладного искусства и дизайна
им. Михаила Бойчука*

Реализм как основа изобразительного искусства

Цель исследования – проанализировать произведения по истории мирового искусства касательно реалистического метода их создания, исследовать события, которые влияли на мировоззрение художников и процесс создания образов, а также изучить взгляды художников о месте реализма в искусстве на примере теоретических трудов представителей эстетической мысли. **Методология работы** основывается на применении таких научных методов, как аналитический, структурный для изучения понятия реализма в изобразительности и искусстве; историко-хронологический в определении исторических периодов зарождения и развития реалистического метода и теоретико - искусствоведческий подход в исследовании научных работ, где освещены основные взгляды на реализм в изобразительном искусстве. **Научная новизна** заключается в комплексном осмыслении основ реализма как метода в изобразительности и изобразительном искусстве. **Выводы.** Проведенный анализ позволяет констатировать: история мирового искусства дает нам многочисленные примеры того, что наибольшего совершенства достигали лишь те мастера, школы, направления, которые творчески вобрали все лучшее, созданное человечеством в предыдущие эпохи. Для современного художественного образования, основанного на реалистичных принципах, важно изучение наследия национальной украинской школы живописи и национальных школ мира. Особенно важно то, что, таким образом, студенты приобщаются ко всему ценному в области художественного мастерства, которое было накоплено в эпохи наивысшего подъема мирового искусства.

Ключевые слова: реализм, натурализм, правда, ложь, условность, художественный образ, картина, творческий метод, исторические предпосылки создания, реализм в современном искусстве.

Nedoshovenko Tamara, *Senior Lecturer, Department of Painting, Kyiv State Institute of Arts and Crafts and Design named after Michael Boychuk*

Realism as the basis of art

The purpose of the article is to analyze works on the history of world art on a realistic method of their creation, to study events that influenced the world of artists and the process of education, and the views of artists on the place of realism in art on the example of the theoretical works of representatives of aesthetic thought. Of the research is based on the application of such scientific methods as analytical, structural for the study of the notion of realism in the formation; historical-chronological in the definition of historical periods of origin and development of a realistic method and a theoretical and art-study approach in the research of scientific works, which highlights the main views on realism in fine arts. **Scientific novelty** consists of a comprehensive understanding of the principles of Realism as a method in the fiction and fine arts. **Conclusions.** The analysis made it possible to state: the history of world art gives us numerous examples of the fact that the highest perfection was achieved only by those masters, schools, and trends that creatively absorbed the best created by humankind in previous eras. For contemporary art education, which is based on realistic principles, it is essential to study the heritage of the national Ukrainian school of painting and national schools of the world. Especially notable is the fact that in this way students join in all valuable in the field of artistic craftsmanship, which was accumulated in the epoch of the highest rise of world art.

Key words: realism, naturalism, truth, falsehood, convention, artistic image, picture, creative method, the historical background of creation, realism in contemporary art.

Актуальність теми дослідження. Реалізм як певний творчий метод в мистецтві пройшов цілий ряд історичних етапів в процесі свого розвитку. На окремих прикладах з історії світового мистецтва ми бачимо, що реалістичним мистецтвом було античне мистецтво у древніх греків і римлян, мистецтво епохи Відродження, мистецтво кінця XVIII і початку XIX ст.; реалістичним було українське, російське мистецтво XIX – XX ст. Реалістичним є частково і наше сучасне мистецтво, але ставити його в один ряд з реалістичним мистецтвом

минулого не можна. Воно відрізняється від реалізму минулого. Пропонована стаття є спробою висвітлити ці питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень і публікацій останніх років заслуговують увагу такі фундаментальні видання, як «На межі II -III тисячоліть: Художники Києва. Із дерева життя українського образотворчого мистецтва. Живопис. Графіка. Скульптура» та «Розмай Незалежної України. Художники Києва. Українське образотворче мистецтво 1991 -2011 років. Живопис. Графіка. Скульптура», що вміщують мистецтвознавчі праці про українських художників. Саме мистецтвознавчі частини цих видань підносять їх до рівня найвагоміших мистецтвознавчих досліджень, які з часом закладуть підвалини історії українського мистецтва XX-XXI століть, стануть у подальшій нагоді при написанні дисертаційних досліджень [10, 22].

Значною подією в культурному просторі Києва весною 2018 р. була презентація книги «Збірка мистецьких творів Художнього Музею Тараса Шевченка у Пекіні», якій передували дві виставки українських художників у Національному музеї Т. Г. Шевченка у Києві та Пекіні. Ці роботи заклали початки колекційного зібрання. Значна кількість творів різних напрямків виконані в традиціях реалістичної школи і знайшли позитивні відгуки і своїх шанувальників в Україні та Китаї.

Мета роботи – проаналізувати окремі етапи історії реалістичного мистецтва, щоб переконатися в його прагненні показати суттєве в явищах життя. Це відбувається за допомогою типових художніх образів, оскільки Реалістичне мистецтво дає знання про життя. Зображаючи правдиво життя, художник-реаліст виступає як справжній вчений. Він дає правдиву оцінку зображуваним явищам. Виражає їх в правдивій, конкретній життєвій формі. Говорячи про правдивість того чи іншого художнього твору, ми повинні звертати увагу на світогляд художника та суспільно - політичні інтереси, які він виражає. Явища мистецтва можна зрозуміти вірно тільки тоді, коли буде вивчатись не тільки твір сам по собі, але і весь устрій суспільного життя, ідеологія суспільства, виробничі відносини.

Виклад основного матеріалу. Історія світового мистецтва свідчить, що визначні художні твори були створені майстрами - реалістами. Коли мистецтво зображувало правду життя, воно йшло до підйому, розвивалось і досягало небувалого розквіту. Саме твори художників -реалістів складають все те краще, що є в історії світового мистецтва. Окремі етапи в історії мистецтва можуть нас у цьому переконати.

У певному сенсі можна говорити про реалізм античного мистецтва. Протягом VII- V ст. до н.е. формувалось велике грецьке реалістичне мистецтво, основи якого були закладені у II тисячолітті до н. е. На чолі його стала людина як втілення духовної і фізичної краси. Формування і розвиток античного реалізму не був результатом діяльності художників якого - небудь єдиного полісу, а стало наслідком творчості багатьох центрів. Між полісами були не тільки політичні і торговельні зв'язки, але йшов інтенсивний культурний обмін естетичними ідеями, художніми образами, композиційними прийомами [1,15]. Це мистецтво мало свої

особливості, в певній мірі віддаляючи нас від сучасного нам реалістичного мистецтва. Особливості ці були обумовлені міфологією, яка наклала свій відбиток не тільки на форму, але і зміст античного мистецтва. Але крізь міфологічний покрив, що оповив античне мистецтво, і крізь умовні форми видно, як художники того часу прагнули до цілісного і ясного втілення життя в художніх образах. Знамениті майстри древності – скульптори Фідій, Мирон, Поліклет, Пракситель, Ліссип, живописці – Памфіл, Павсій, Зевксис та інші, створили визначні зразки мистецтва, котрі і до нашого часу зберігають свою художню цінність.

Сила життєвості їх творів полягає в їх правдивості. Художники античності в своїх творах зуміли передати дух своєї епохи. Художні образи, створені цими майстрами, відобразили явища, події та ідеали життя свого народу. Художник подивився на життя очима свого народу і начебто втілив цей погляд в свої індивідуальні погляди творчої особистості, віднайшовши форму для всього людського і життєдайного. Це мистецтво оптимістичне, наповнене любов'ю до людини, її сили як духовної, так і фізичної. Скільки життєвої правди в композиції Мирона «Дискобол» – ця скульптура актуальна і в наш час. Вона і тепер чарує своєю життєвою правдою. Знаходячись в суспільстві, де віра і можливість перетворюються в дійсність, де наука і мистецтво сприяють розвитку сил і здоров'я народу, ця скульптура виражає сутність тих сил, які спонукають людину укріплювати себе фізично, уподібнюватись здоровим і сильним.

Важко переоцінити велике освітнянське, виховне значення античності для людей Відродження. Для розуміння мистецтва Відродження важливо уявити собі, в чому італійці слідували античності, а в чому йшли своїм власним шляхом. У той час про це ніхто не спромігся сказати Альберті вважав би це недопустимим. У дійсності італійці не були слухняними учнями. Відродження мистецтва нерідко розумілось ними як перетворення античної основи [3,10]. Розквіт реалізму відбувається в епоху Відродження, коли на зміну феодальному приходив новий суспільно політичний лад – буржуазне суспільство. У епоху феодалізму мистецтво було під впливом релігії, воно зазнало впливу середньовічної схоластики – класової ідеології феодально-теологічного світогляду. З появою нового класу – буржуазії, якій судилось будувати нове життя на нових початках, у мистецтві знайшли втілення нові ідеї. На зміну середньовічному мистецтву з його релігійними ідеями і тематикою приходив нове мистецтво, котре ставить задачу правдивого відображення життя. Так виникає мистецтво епохи Відродження, мистецтво реалістичного напрямку. Художники епохи Відродження – Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель, Шекспір, Сервантес прагнуть показати людину такою, якою вона є, народженою для того, щоб отримати щастя на землі. Вони прагнули оспівати сильну людину. Ці славетні майстри мистецтва в яскравих художніх образах показали життєстверджуюче начало, притаманне їх епосі.

Пізніше, в епоху буржуазних революцій, реалістичне мистецтво віддзеркалювало актуальні події епохи. Ця властивість реалістичного мистецтва реагувати на запит суспільства, і, відповідно, відображати закономірності суспільного розвитку забезпечувало йому, тобто мистецтву, власний розвиток.

Кінець XVIII ст. і початок XIX ст. ознаменовані появою цілого ряду художників, які у своїх творах правдиво відобразили революційне ламання старого феодального суспільства і боротьбу за утвердження нового капіталістичного ладу. У наукових трактатах і в художніх творах цього періоду відображається поступальний рух життя нового суспільства, яке потребувало життєвої правди в людській свідомості загалом, так і життєвої правди в мистецтві, зокрема.

Великий німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель писав: «...Подібно тому як людина у всій своїй діяльності – політичній, релігійній, художній, науковій – являється сином свого часу і має своєю задачею виявити суттєвий зміст і розробити необхідно обумовлену цим змістом форму, так і призначення мистецтва полягає в тому, щоб знайти художньо адекватне вираження духа народу. До тих пір, поки художник в безпосередній єдності і твердій вірі зливається з певним змістом такого світогляду і релігії, він зберігає істинно серйозне відношення до цього змісту і його втіленню [6, 197].

У XIX. мистецтво заявляє про свої політичні тенденції і досягає найвищої точки свого розвитку. Зразком цього є французьке мистецтво XVIII – першої половини XIX ст. Епоха революційних потрясінь висунула перед мистецтвом нові вимоги, які були втілені у творчості таких французьких художників, як Давид, Жеріко, Делакруа; художників-барбизонців Коро, Мілле, Курбе, Дом'є.

Саме визначне місце в історії французького живопису цього періоду займає творець революційного класицизму Ж. Л. Давид (1748 - 1825). Втілюючи в своєму мистецтві ідеал прекрасного, до якого кликала естетика революційного класицизму, що стверджувалася, Давид повніше своїх сучасників висловив революційний пафос в мистецтві. В історичній картині він бачив могутній засіб виховання в дусі громадянства та патріотизму. Спираючись на спадщину античності, на творчість Рафаеля, і Пусена, Давид відстоював в живописі строгий рисунок, чіткий, контур, розвинуту пластичну форму. Його кращою роботою стала картина «Клятва Горація». Справжньої правдивості Давид досяг в своїх кращих портретах, особливо в картині «Смерть Марата».

Делакруа називав Давида родоначальником всієї нової школи живопису і скульптури і те, що його реформа відобразилась на архітектурі і на домашніх меблях. Давид являв собою своєрідне поєднання реалізму з ідеалізмом [4, 346-341]. Творчість Давида не була справжнім відродженням античності, як це думалось самому художнику і його захопленим співвітчизникам. Пластичні образи Давида з їх напруженим внутрішнім драматизмом спрямовані до реалістичної достовірності, суворою прямолінійністю художнього вираження, були безумовно далекі від вінкельманівського ідеалу «спокійної величі», відкриваючи пряму дорогу в мистецтво XIX ст. Але в форми і образи, запозичені із древності, Давид зумів влити живий новий зміст, який заставив їх заговорити мовою сучасності [3, 23].

У своїх щоденниках Делакруа писав, що «Самий впертий реаліст все ж таки вимушений, передаючи природу дотримуватись певних умовностей композиції або манери. Якщо говорити про композицію, то він не може просто взяти окремих

шматочок або навіть набір шматочків, щоб зробити з нього картину. Треба добре розкрити в ній ідею. Аби сприйняття глядача не повзало по поверхні неминучого обмеженого цілого; без цього не було б мистецтва» [4, 331].

Розвиток реалізму у Франції в ХІХ ст. безпосередньо пов'язаний з політичною боротьбою, з політичною опозицією художників того періоду до правлячого дому Бурбонів. У той час, коли такі художники, як Гро прославляли Бурбонів в своїх картинах, Жеріко, Шарле та інші були різко вороже налаштовані проти реставрації Бурбонів, залишаючись вірними ідеалам революції. Картина Жеріко «Плот Медузи» стала програмною роботою епохи реставрації. Ряд пізніх робіт Жеріко присвячені побутовому жанру. Його «Поштар біля таверни» (США, Кембридж, Музей Фогг) зображує вершника, який зупинився біля таверни, щоб, не злязючи з коня, випити склянку вина. Картина передвіщає образи реалістичного мистецтва. Однак особлива, емоційна мова живопису в зображенні далекого пейзажу в синьому кольорі наступаючих сутінків створюють ще достатньо романтичний настрій. Хоча в цьому творі старе і нове очевидно пов'язані, тим не менше, тут можна розрізнити новаторські тенденції [7, 166].

Реалістичною направленістю вирізняється творчість великого французького художника-романтика Делакруа (1798-1863). Правдивість творчості Делакруа особливо яскраво виступає в трактуванні ним картини «28 червня 1830 р.» як заклик до свободи. Зображуючи буденний прошарок суспільства, він, в той же час, не побоявся показати жертв революції. Керуючись реалістичним методом, він писав: «Реалізм – потужний ресурс для новаторів в ті часи, коли втомлені, впавші в манерність школи, стараючись догодити пересиченому смаку публіки, доходять до того, що обертаються в замкненому колі одних і тих же прийомів. І ось в один прекрасний день прокламується повернення до природи якою-небудь людиною, яка видає себе за натхненного звище» [4, 345].

Яскравим представником реалістичного направлення у французькому мистецтві живопису ХІХ ст. була так звана школа барбізонців (1830- 60 рр.) – Т. Руссо, Дюпре, Добіньї, Діас де ла Пенья та ін. Барбізонці вели боротьбу проти умовного класичного пейзажу, прагнучи до правдивої передачі природи, до вибору простих мотивів. Ці художники шукають мотиви своїх картин не в Італії, де можна знайти ефектні місця, а в лісі Фонтенебло, в селищі Барбізон.

До барбізонців приєднуються відомі художники Коро, Мілле, Коро (1795-1875) був визначним пейзажистом в ХІХ ст. Зближення з барбізонцями благотворно вплинуло на його творчість, посиливши реалістичну направленість художника. Його роботи відрізняються знанням природи, майстерною передачею повітря і світла.

Реалістичною була творчість Мілле (1814-1875). Його відомі роботи «Сіяч», «Повернення з поля», «Збирачі колосків» глибоко продумані. В них підкреслено те головне, що захоплює душу глядача і тому ці картини ніколи не забуваються.

Мілле з притаманною йому чутливістю чудово передавав повітряність, дихання землі. Дивлячись на зображувані ним поля, відчувається, скільки докладено до них людської праці. Видатним реалістом був художник - графік

Дом'є (1808-1879), в малюнках якого висловились вся ненависть до реставрації. Працюючи в ту епоху, коли боротьба між класами виступила в оголеному вигляді, Дом'є брав активну участь у суспільному житті. Своїми карикатурами та малюнками він нівелював представників пануючого класу – зажерливу буржуазію, продажних адвокатів, короля. Він показав криваву розправу буржуазії з робітниками після революційного повстання в 1830 році («Вулиця Трансонен»). Дом'є показав злидні і розорення селянства. В його творчості з'являється новий герой_робітник.

Розквіт реалізму у французькому живопису припадає на період революції 1848 р.; після неї йде початок занепаду французького живопису. Останній злет реалізму в живопису відбувається в напруженій боротьбі художників - реалістів з представниками офіційного мистецтва. Революція 1848 р. мала великий вплив на творчість ряду французьких художників. Вона дала художникам нові теми, змусила звернути увагу на життя, на сучасність, на класову боротьбу.

Видатним майстром реалізму в 50 х роках був Г. Курбе (1819 -1877) – демократ, революціонер, художник_комунар. Його протест проти реакції, прагнення протиставити ідеалістичній красивості просту правду життя обумовили успіх його творчості. «Каменотеси» показали виснажливу працю робітників, «Похорон в Орнані» – відсталість французької провінції. Курбе був не тільки художником, але і суспільним діячем – членом Паризької Комуні, за ініціативою якої в 1873 році була зруйнована Вандомська колона – пам'ятник наполеонівській імперії, за що був ув'язнений версальцями [5, 62]. Таким чином, у Франції в ХІХ ст. ми бачимо, з однієї сторони, мистецтво, яке ідеалізувало оточуючу дійсність, мистецтво академічне і салонне, яке своїм завданням ставило вирішення формальних задач; а з другої сторони, нарощення демократичного потоку опозиційної дійсності, мистецтво, яке бере виток своєї життєвості в народі.

Розмова з глядачем потребує загострення образу, свідомого перебільшення окремих сторін дійсності. Справа в тому, що художній образ являє собою особливий вид образного мислення. У реалістичному мистецтві цей образ є відображенням життя, яке породило цей образ. Образ мистецтва є похідним по відношенню до життя. «Вкладання думки» в факти, «поселення» людської ідеї в образ для того, щоб художній твір почав жити.

У художньому образі відображається сутність зображуваної події. Ось чому у мистецтві відоме перебільшення, що являється законом. Бо в силу цього перебільшення можливе розкриття сутності явища. Це – специфічна властивість мистецтва: зупинити, витягнути на світло свідомості окремі явища і розкрити їхню сутність. А вказати на суттєве можливо, лише загострюючи, зупиняючи увагу глядача на явищах чи предметах. Загострення образу в мистецтві досягається за допомогою специфічних умовностей, які, природньо, викликають деякий відступ від природи з метою її більшої характеристики і більшої наочності і зрозумілості. Це не є складовою фальші в мистецтві. Те, що художник керується певною умовністю, притаманне кожному виду мистецтва. Те, що художній твір не являє собою точну копію реально існуючого предмета,

не виключає його правдивості, рівно як цьому не заважає вторинність образу по відношенню до природи.

Художня правда є відображенням життя в художніх образах. Виражається ця правда життя специфічно для кожного виду мистецтва умовностями. Ці умовності ні в якій мірі не сприймаються глядачем як неправдоподібні, не як фотографія, не копія події чи факту. Це та ж умовність, як і передача думок за допомогою певних умовностей в логічних категоріях.

Так, наприклад, щоб передати на сцені певну подію епохи, необхідно всього 2-3 години, протягом якої відбувається дійство, в той час коли насправді воно продовжувалось протягом років. Таких умовностей в мистецтві скільки завгодно. Хіба таку умовність не вибачає художнику глядач, коли він бачить перед собою не живу людину, а художній образ на полотні? Тут перша ознака правди життя або її фальші полягає в тому, як намальована, написана, скомпонована картина, наскільки вірно виражає свою сутність.

Користуючись умовностями, живопис може, завдячуючи своїй специфіці, передати в наочній формі не тільки видимі оку предмети, але і невидимі, неописувані стани природи і душі людини, її внутрішнього стану. Так, наприклад, відчуття страху, болі, радості і т. д.

Звичайно, звуків від живописної картини ми ніколи не почуємо – це протирічить її специфіці, не побачимо також живого дихання або шуму натовпу. Але все це досягається за допомогою виразних засобів і, перш за все, враховується здатність сприймати органами людського відчуття, мислення, життєвого досвіду.

Правдивий показ життя не означає його фотографічного відображення. Художник - реаліст не списує з явищ дійсності натуралістично, не протоколює їх, не показує їх точно так, якими вони є в дійсності. Натуралістична правдоподібність в мистецтві приводить не до правди життя, а до брехні і фальші. В. А. Фаворський говорив, що в образотворчому мистецтві один із самих цінних моментів – це художня правдивість. Але, звичайно, правдивість або, точніше художня правдивість, народжується при зустрічі художника з природою, від здивування перед цією природою, від пристрасті до неї, при цілісному баченні натури, коли розкривається жива цільність, злагодженість натури. Причому дуже важлива чесність, художня чесність і, в той же час, сміливе розуміння натури, сміливість її бачення [8, 40].

Художник-реаліст бере явища в їх цілісності, такими, якими вони існують в дійсності, і переробляє їх. Він творчо відтворює життя в людській свідомості, одухотворює її, розповідає про неї так, як вона йому здається. Художник, як і кожна людина при сприйнятті тих чи інших явищ дійсності, переживає, але, на відміну від інших людей, художник свої думки і почуття згущає, концентрує, робить їх більш яскравими, опуклими, так щоб створений ним твір подівав на інших людей. Художнику притаманна здатність сприймати ті чи інші явища дійсності з певним хвилюванням. Користуючись виразними засобами, художник створює твори, в основі яких закладені ті почуття і думки, які можуть бути у кожної людини.

Художній твір не являє собою копію події або предмета, не є його двійником. Так, наприклад, в творах Мікеланджело ми не знаходимо тих правдивих реалістичних живописних рішень, які є у Рафаеля, Тиціана. Тим більше, ми не знаходимо кольорового забарвлення фігур і предметів, які нам дає реальне життя, але, завдячуючи умовностям, якими в мистецтві прийнято називати явища, ми переконуємося в правдивості задуму художника і в правильності передачі реальної дійсності.

Мистецтво не є імітацією, а життям, його відтворенням. Художник, відображаючи дійсність, не просто її повторює, а відтворює, свідомо відхиляючись в сторону від правдоподібності фактів, якщо того потребує задача виразності суті зображення. Ось чому будь-який вид реалістичного мистецтва із найрізноманітнішими умовностями в змозі правдиво відображати життя. Існує думка про те що, наприклад, живопис і скульптура обмежені в своїх засобах виразити життя в усій повноті, спростовується практикою. Ці види мистецтва в змозі показати навіть рух. Практика реалістичного мистецтва показує, що воно може зображувати життя в усій її повноті і багатогранності. Мистецтву доступна для зображення вся область життя в усій її повноті. Це стосується всіх видів мистецтва і навіть музики, найбільш специфічного виду мистецтва. І вона відображає життя, не натуралістично, не імітуючи звуки природи, а виражає почуття, які з'являються у людини під дією природи. Всі види мистецтва здатні відображати життя, але не натуралістично, а відтворюючи суть зображуваних подій, фактів, предметів.

В Україні в першій половині в XIX ст. реалістичний напрямок в образотворчому мистецтві пов'язаний з творчістю Т. Шевченка та В. Штернберга, які вбачали в ньому істинний шлях розвитку.

Добою реалізму в українському мистецтві став період передвижників, які проголосили: «Прекрасне є життя». Соціальні проблеми, правда в мистецтві, ідеали краси стали темами в творчості М. Пимоненка, К. Костанді, С. Світославського, П. Левченка, П. Нілуса, які брали постійну участь у виставках передвижників. С. Васильківський, М. Ткаченко не були пов'язані з товариством передвижників, але їх творчість сповнена любов'ю до України.

Реалістична лінія в живописі дореволюційної і післяреволюційної доби була продовжена в творчості М. Бурачека, І. Іжакевича, П. Волокідіна, Л. Крамаренка, Ф. Кричевського, О. Мурашка С. Прохорова, М. Самокиша, Г. Світлицького, К. Трохименка, О. Шовкуненка.

У післявоєнний час мистецтво збагачувалось новими темами, новими образами, новими стильовими ознаками, але оновлення відбувалось в руслі реалістичного спрямування всього мистецтва. С. Григор'в, В. Костецький, М. Дерегус, О. Лопухов, Г. Меліхов, М. Божій, М. Хмелько, В. Пузирков, В. Шаталін, В. Полтавець, Т. Яблонська, Є. Волобуєв-старший, В. Забашта, Й. Бокшай, О. Кульчицька, Ф. Манайло. В. Манастирський та багато інших достойно представляють українське мистецтво в образотворчому просторі світу. Українське образотворче мистецтво глибоко пов'язане із процесами патріотичного виховання, із темою захисту Вітчизни і боротьби за її

незалежність, воїнської і громадянської честі, із проблемами морального становлення суспільства [10, 23].

Творча спадщина відомого українського художника Євгена Волобуєва – старшого демонструє численну кількість відкриттів, як для самого художника так і глядача. Живописна краса, духовність, вишуканий стиль – ознаки творчості майстра від начерка до картини. Все це посилюється його глибокими роздумами про мистецтво: «реалістичне образотворче мистецтво і глядач взаємно збагачуються, йдуть начебто один одному на зустріч, інколи обганяючи один одного в рості, але в кінцевому рахунку реалізм є завжди найсильнішою, найприроднішою формою спілкування між людьми.

За реалізм боротись не треба. Реалізм – це природня форма вираження людських почуттів. Реалізм як живе життєдайне джерело б'є завжди із самої гущі, переходячи в цілий потік. Тільки в одні епохи цей потік перегороджують греблею, і вода застоюється. Але все ж він тече, і якщо не широким потоком, то дуже швидкими звивистими струмочками. Задача полягає в тому, щоб розчистити йому дорогу і дати текти свobodно вільно і широко. Боятися реалізму, боятися правди в мистецтві – значить перегороджувати дорогу живому потоку. Вода застоюється і гниває. Тільки окремі струмки води виринаються на волю. Непомітно для себе ми боремося сьогодні проти того, за що ми боролись вчора [2, 95].

Головним у мистецтві я вважаю образ. Коли говорять «образ досягаючий символу» то це не похвала символу, а образу [2, 157]. Образ – це більш повне поняття, ніж просто той чи інший стан. Чи може бути образ зовсім безпредметним? Очевидно, ні. Чи може бути тільки предметним? Теж ні. Повинен бути реалістичним. Значить, істина десь посередині, але це є примирення, компроміс? Але це не компроміс, а реалізм. А реалізм – це таке живуче, велетенське, вічно голодне чудовисько, яке поглинає виключно все, навіть абстракціонізм. Цього поглинання ніколи не втрачає. Якщо йому не приносить жертву воно слабне і чахне [2, 176].

Питання реалізму хвилювало і хвилює наших сучасних українських художників, особливо тих, для кого реалістичний метод став основою художньої творчості. У спільному українсько-китайському проекті на вшанування імені Т. Г. Шевченка у Пекіні, цей напрямок широко представлений у різних видах образотворчого мистецтва. Виконавчий директор художньої галереї «Лі Ке Жань» Лі Ген зазначив у книзі «Збірка мистецьких творів Художнього Музею Тараса Шевченка у Пекіні», що у минулому, 2017 році, було проведено багато творчих виставок і творчих заходів, пов'язаних із Тарасом Шевченком та українським мистецтвом, які принесли багато користі від глибокого та широкого обміну між українськими та китайськими митцями за ці три роки спілкування. У роботах цього видання відзначено спосіб мислення сучасних українських митців і впевненість художників у власній національній культурі [11, 16].

Наукова новизна роботи полягає у тому, аби знайти елементи справжнього реалістичного відношення світового мистецтва до дійсності, яке проявилось в творчості великих художників, навіть крізь обмеженість окремих творчих прийомів різних стильових течій минулого.

Висновки. Історія світового мистецтва дає нам численні приклади того, що найбільшої досконалості досягали лише ті майстри, школи, напрямки, які творчо увібрали все краще створене людством в попередні епохи. Для сучасної художньої освіти, яка базується на реалістичних засадах важливе вивчення спадку національної української школи живопису і національних шкіл світу. Особливо важливо те, що, таким чином, студенти долучаються до всього цінного в галузі художньої майстерності, які були накопичені в епохи найвищого підйому світового мистецтва.

Література

1. Чубова А.П., Конькова Г. И., Давыдова Л.И. Античные мастера скульпторы и живописцы. Москва: Искусство, Ленинградское отделение, 1986. 249 с.
2. Волобуев - старший Е. «Реализм – это такое сильное, живучее, огромное, вечно голодное чудовище». Киев: Оптима, 2011. 237 с.
3. Античность в европейской живописи XV – начала XX веков. Москва: Советский художник, 1984. 175 с.
4. Дневник Делакруа. Т.2. Москва: Издательство Академии художеств СССР, 1961. 438 с.
5. Рославец О. М. Реализм у живопису Франції XIX ст. Київ: Мистецтво, 1979. 99 с.
6. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли. Т. 3. Москва: Искусство, 1967. 1005 с.
7. Турчин В. С. Теодор Жерико. Москва: Изобразительное искусство, 1982. 205 с.
8. Фаворский В.А. Об искусстве, о книге, о гравюре. Москва: Книга, 1986. 218 с.
9. На межі II-III тисячоліть: художники Києва. Із дерева життя українського образотворчого мистецтва. Київ: Криниця, 2009. 523 с.
10. Розмай Незалежної України. Художники Києва. Українське образотворче мистецтво 1991-2011 років. Живопис. Графіка. Скульптура. Київ: Криниця, 2011. 647 с.
11. Збірка мистецьких творів Художнього Музею Тараса Шевченка у Пекіні. Пекін, 2018. 415 с.

References

1. Chubova, A.P, Konkova, G.I., Davydova, L.I. (1996). Ancient masters of sculptors and painters. Moskva: Iskusstvo, Leningradskoe otdelenie [in Russian].
2. Volobuev, Senior E. (2011). "Realism is such a strong, tenacious, huge, ever-hungry monster". Kiev: Optima [in Russian].
3. Antiquity in European painting of the XV-early XX centuries. (1984). Moskva: Sovetskij hudozhnik [in Russian].
4. Diary of Delacroix. (1961). T.2. Moskva: Izdatel'stvo Akademii hudozhestv SSSR [in Russian].
5. Roslavets, O. M. (1979). Realism in the painting of France of the nineteenth century. Kyi'v: Mystectvo [in Ukrainian].
6. History of aesthetics. Monuments of world aesthetic thought. (1967). T. 3. Moskva: Iskusstvo [in Russian].
7. Turchin, V.S. (1982). Theodore Gericault. Moskva: Izobrazitel'noe iskusstvo [in Russian].
8. Favorsky, V.A. (1986). About art, about the book, about engraving. Moskva: Kniga [in Russian].
9. At the turn of the II-III millennia: artists of Kiev. From the tree of life of Ukrainian fine arts. (2009). Kyiv: Krynytsya [in Ukrainian].
10. Razmey Independent Ukraine. Artists of Kiev. Ukrainian Fine Arts 1991-2011. Painting. Graphics Sculpture. (2011). Kyiv: Krynytsya [in Ukrainian].
11. Collection of artistic works of the Taras Shevchenko Art Museum in Beijing. (2018). Pekin [in Ukrainian].